

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ЕПОХУ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези представляють аналіз безпекової політики Туреччини в період активних глобальних та регіональних змін. Визначаються основні напрямки політики безпеки Турецької Республіки: посилення оборонної сфери, посилення держави на регіональному рівні та збереження позицій на світовому рівні. Виділяються основні глобальні (протистояння західної та східної концепцій безпеки, конфлікт між мусульманським та християнським світом) та регіональні («курдське» питання, громадянські конфлікти у сусідніх країнах, активність радикальних ісламістів) виклики у сфері безпеки.

Наголошується, що Туреччина реалізує зовнішню політику в сфері безпеки на двох рівнях – світовому та регіональному, керуючись насамперед захистом власних національних інтересів. В перспективі можна очікувати, що пріоритетом для турецької влади залишатимуться внутрішні інтереси, а також інтенсифікація відносин із ключовими світовими суб'єктами (ЄС і НАТО,) розширення співпраці з країнами Близького Сходу та пошук перспективних напрямків співпраці з новими суб'єктами.

Ключові слова: Туреччина, безпекова політика, геополітика, національні інтереси, регіональні конфлікти, оборона.

Турецька Республіка є одним із важливих учасників міжнародної геополітичної системи, що в певній мірі зумовлено її географічним розташуванням – на перетині Азії та Європи. Це, з одного боку, підсилює її прагнення до регіонального лідерства, а з іншого – створює додаткові виклики у сфері безпеки та зовнішньої політики. Сфера безпеки та оборони Туреччини є достатньо розвиненою: країна постійно підвищує рівень обороноздатності, модернізує оборонно-промисловий комплекс та впроваджує інноваційні військові технології.

Близький Схід залишається одним із пріоритетних регіонів для реалізації зовнішньополітичних амбіцій Анкари. Політичні, етнічні та релігійні конфлікти в Сирії, Іраку й Ірані сприяють нестабільності, посилюючи виклики для Туреччини. Як активний учасник регіональних процесів, вона конкурує за лідерство з іншими ключовими гравцями, зокрема Саудівською Аравією, що загострює безпекову ситуацію. В умовах неоднорідного та динамічного середовища Близького Сходу Турецька Республіка змушена приділяти особливу увагу захисту власних національних інтересів як у внутрішній, так і у зовнішній політиці.

Важливо визначити роль безпекової політики Туреччини на світовій арені, що включає здатність цієї країни «чинити вплив у найбільш нестабільних регіонах: Близькому сходу, Кавказі, Балканах, Північній Африці, Центральній Азії. Розвинена Туреччина відіграє стабілізуючу роль, перешкоджаючи розквіту тероризму, гуманітарним кризам та масовим потокам біженців» [4].

Сучасна зовнішня політика Туреччини за президентства Р. Т. Ердогана стає дедалі більш асертивною та часто йде врозріз із принципами Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС у низці напрямків.

По-перше, Анкара дистанціюється від офіційних позицій Євросоюзу в таких питаннях, як вирішення конфлікту в Нагірному Карабасі та рішень Ради Європейського Союзу щодо запровадження санкцій проти таких країн, як Сирія, Лівія та Венесуела. Незважаючи на це, Туреччина активно взаємодіє з учасниками ЄС за різними зовнішньополітичними напрямками: безпека, оборона тощо.

По-друге, Туреччина абстрагувалася від накладання санкцій проти росії ще у 2014 році після початку збройної агресії на сході України. Ця політика «абстрагування», запроваджена турецьким урядом, зберігається і після повномасштабного вторгнення російської армії у 2022 році, що може бути зумовлено бажанням зберегти канали взаємодії Турецької Республіки з РФ задля захисту власних інтересів та економічної стабільності [2, с. 228-229].

У сучасних реаліях Турецька Республіка формує власну систему національної безпеки за допомогою цивільних та військових відомств. Так, «відмінною рисою нової концепції національної безпеки Туреччини можна вважати також і те, що тепер питання безпеки Туреччини розглядаються не стільки через призму її міждержавних відносин з іншими країнами, скільки з точки зору наявності потенційно небезпечних регіонів, регіональних конфліктів і діяльності різних радикальних організацій, які становлять небезпеку для безпеки Туреччини й її інтересів» [5, с. 37-38].

Це свідчить про зацікавленість турецького уряду у вирішенні регіональних та глобальних конфліктів, які можуть зашкодити Туреччині, паралельно із цим – конфлікти, які в меншій мірі можуть негативно вплинути на державу не виступають об'єктом уваги влади.

Визначною рисою зовнішньої політики Турецької Республіки є поєднання світських та релігійних цінностей, які підкреслюють «історичні та культурні зв'язки Туреччини з колишніми територіями Османської імперії. Ця ідеологія позиціонує Туреччину як регіональну державу з впливовою присутністю на ширшому Близькому Сході та за його межами, зокрема в Центральній Азії» [1, с. 33].

Відповідно до вище зазначених поглядів, можна стверджувати, що безпекова архітектура Туреччини спрямована на досягнення кількох ключових цілей: захист національних політико-безпекових інтересів, збереження стратегічної автономії та зміцнення впливу як у регіональному, так і в глобальному масштабі.

На основі цього варто виділити такі основні напрямки розвитку політики безпеки Туреччини:

1. Посилення оборонної сфери, спрямоване на збереження цілісності країни та вирішення проблем, що дестабілізують внутрішній розвиток держави (наприклад, «курдське питання»).
2. Посилення держави на регіональному рівні, що передбачає активну участь в різноманітних світових процесах.
3. Збереження позицій на світовому рівні, що передбачає активну взаємодію з провідними суб'єктами геополітики, міжнародними організаціями (ООН, МВФ, ОЕСР, G20) та військово-політичними блоками (НАТО).

Щодо посилення сфери оборони Туреччини, слід відзначити високий рівень розвитку військової складової. Так, «армія Туреччини налічує, за даними аналітиків платформи, 884 тисячі солдатів, включно з військовослужбовцями резерву. Військово-повітряні сили Туреччини налічують 940 літаків, зокрема 200 винищувачів. У розпорядженні турецької армії перебувають 2230 танків, що є другим показником у НАТО після США, в яких понад 4600 танків. Військово-морський флот Туреччини також модернізувався протягом останніх років і налічує, зокрема, 13 підводних човнів» [6].

Досягненнями Турецької Республіки в сфері розвитку оборонної сфери є реалізація дієвої реформи, реорганізація системи фінансування замовлень в секторі оборони, організація ефективної співпраці армій, дослідницьких інститутів, університетів та стартапів.

Важливим кроком до реалізації прагнень Туреччини на Близькому Сході була реорганізація Тюркської ради у листопаді 2021 року під час проведення VIII саміту в Стамбулі в Організацію тюркських держав (ОТД). На саміті було визначено ціль діяльності ОТД, яка полягає у просуванні інтересів та цінностей тюркських народів на міжнародній та регіональній арені. Лідери ОТД (Туреччина, Киргизстан, Азербайджан, Казахстан та Узбекистан) ухвалили стратегію «Бачення тюркського світу – 2040», що будується на тюркській ідентичності та спільних культурних цінностях. Ця стратегія передбачає інтенсифікацію взаємодії між країнами-учасниками ОТД, із метою підвищення рівня регіонального розвитку.

Військово-політична складова діяльності ОТД останнім часом набула стратегічного значення, що зумовлено такими світовими подіями, як вивід військ США з Афганістану, прихід до влади представників Талібану, здобуття Азербайджаном перемоги в Карабасі. Співпраця країн у сфері безпеки передбачає «створення мережі для співпраці та обміну інформацією між державами-членами для боротьби із загрозами радикалізації, насильницького екстремізму, ісламофобії, ксенофобії та тероризму, незаконного обігу наркотиків, а також для підтримки безпеки кордонів. Важливим також є розуміння необхідності спільної боротьби з економічними, фінансовими та кібернетичними злочинами» [1, с. 35].

Важливим є те, що Анкара не зупиняється в пошуку партнерів для посилення власних позицій на світовій арені. Одним із перспективних напрямків поширення впливу є Африка, яку Туреччина вважає одним із ключових регіонів для реалізації своїх цілей у зовнішній політиці.

Шляхом підвищення інтенсифікації військово-технічної співпраці та збільшення експорту військової продукції, Турецька Республіка розширює присутність в таких важливих геополітичних регіонах, як Західна Африка та Африканський Ріг. Це дозволяє Анкарі конкурувати з геополітичними гравцями на глобальному рівні та зміцнювати економічні позиції в африканському регіоні. Найбільш пріоритетними регіонами для Туреччини є «Нігерія, Південноафриканська Республіка, Ефіопія, Кенія, Сомалі, Гана й Танзанія, які мають стратегічне значення в галузях економіки, безпеки та регіональної співпраці» [3].

Задля збільшення впливу на африканському континенті, турецька влада використовує засоби «м'якої сили»: інформаційна політика, реалізація освітніх ініціатив, організація проектів релігійного та культурного спрямування, підвищення рівня медіаприсутності. Завдяки впровадженню таких проектів, як відкриття турецьких шкіл, різноманітних культурних центрів, медіа мовлення мовами суахілі та хауса, влада Туреччини підвищує лояльність та формує позитивний імідж держави в африканських країнах, що є основою розвитку політичних та економічних відносин.

Тобто, аналізуючи роль Туреччини в формуванні безпекової архітектури, варто зазначити, що ця країна є активним геополітичним гравцем не лише на Близькому Сході, а й в євроатлантичному регіоні. Наявність такого статусу зумовлено вигідним географічним розташуванням країни, її активною участю у вирішенні регіональних та глобальних безпекових питань. Не дивлячись на це, перед Турецькою Республікою постають виклики, які необхідно вирішити для посилення держави на міжнародному та регіональному рівні в безпековій сфері.

Слід визначити такі глобальні виклики у сфері безпеки, які постають перед Туреччиною:

1. Протистояння західної (США, Європа) та східної (росія, Ірак, Північна Корея) концепцій безпеки.
2. Наявність конфлікту між мусульманським та християнським світом.

Регіональними викликами у безпековій сфері є:

1. «Курдське» питання.
2. Наявність громадянських конфліктів у сусідніх країнах.
3. Активні дії радикальних ісламістів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Турецька Республіка реалізує зовнішню політику в сфері безпеки на двох рівнях – світовому та регіональному, керуючись насамперед захистом власних національних інтересів. Останнім часом країна демонструє зростаючу асертивність і певну відстороненість від глобальних безпекових питань, що проявляється в її діях у Сирії, Лівії та прагненні зберігати співпрацю з РФ. Задля зміцнення власних позицій на світовому рівні, Туреччина збільшує вплив на африканському континенті, шляхом розвитку економічних та політичних відносин. На регіональному рівні спостерігається активізація зусиль турецького уряду щодо зміцнення впливу держави, зокрема через діяльність Організації тюркських держав. Таким чином, Туреччина проводить активну безпекову політику, проте поступово дистанціюється від вирішення гострих глобальних та регіональних конфліктів. Водночас країна стикається з викликами, подолання яких сприятиме зміцненню внутрішньої безпеки та посиленню її позицій у регіоні.

Прогнозуючи подальший розвиток зовнішньої політики Туреччини, можна очікувати, що пріоритетом для турецької влади залишатимуться внутрішні інтереси. Водночас можливі два ключові вектори розвитку: розширення співпраці з країнами Близького Сходу та поглиблення євроатлантичних відносин із країнами ЄС і НАТО задля зміцнення впливу на міжнародній арені. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень може стати порівняльний аналіз безпекової політики Туреччини та її регіональних конкурентів, наприклад, Саудівської Аравії.

References

1. Aleksandrov, O., Bordilovska, O., & Veselovskyi, A. ta in. (2024). Derzhavy Tsentralnoi Azii v konteksti konkurentsiy svitovykh aktoriv pislia pochatku shyrokomasshtabnoho vtorhnennia Rosii v Ukrainu: analit. Dop [Central Asian States in the Context of Competition of World Actors after the Start of Russia's Large-Scale Invasion of Ukraine: Analytical Supplement]. Kyiv: NISD. 59 p. Retrieved from: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.06> [in Ukrainian].
2. Garaieva, N. (2024). Yevroatlantychnyi vektor zovnishnoi polityky Turetskoi Respubliky za prezydentstva R. T. Erdohana: dys. ... d-ra filos., spets. 291 Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii (29 Mizhnarodni vidnosyny) [Euro-Atlantic Vector of Foreign Policy of the Republic of Turkey under the Presidency of R. T. Erdogan: Dissertation ... Doctor of Philosophy, Specialization 291 International Relations, Public Communications and Regional Studies (29 International Relations)]. Nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv. 304 p. Retrieved from: <https://surl.li/pxfdff> [in Ukrainian].
3. Hrytsenko, A. (2025). Turechchyna ta Afryka: formuvannia stratehichnoho partnerstva [Hrytsenko A. (2025). Turkey and Africa: Formation of a Strategic Partnership]. *niss.gov.ua*. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/turechchyna-ta-afryka-formuvannia-stratehichnoho-partnerstva> [in Ukrainian].
4. Kitsenko, R. (2023). Faktory bezpeky u vidnosynakh Turechchyny z YeS [Security Factors in Turkey's Relations with the EU]. *Naukovyi bloh Natsionalnyi universytet «ostrozka akademiia»*. *naub.ua.edu.ua*. Retrieved from: <https://naub.ua.edu.ua/factory-bezpeky-u-vidnosynah-turechchyny-z-yes/> [in Ukrainian].
5. Shvedun, V., & Ruban, A. (2024). Osoblyvosti derzhavnoho upravlinnia u sferi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky v zarubizhnykh krainakh [Peculiarities of public administration in the sphere of ensuring national security in foreign countries]. *sci.ldubgd.edu.ua*. Retrieved from: <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/13977.pdf> [in Ukrainian].
6. Topdzu, E., & Teize, Ye. (2025). Turechchyna: partner chy ryzyk dlia Yevropy [Turkey: Partner or Risk for Europe?]. *dw.com*. Retrieved from: <https://www.dw.com/uk/tureccina-partner-ci-rizik-dla-evropi/a-72035816> [in Ukrainian].

DOI 10.34132/mspc2025.01.10.21

Oleksandr Sanin

SECURITY POLICY OF THE REPUBLIC OF TURKISH IN AN ERA OF GEOPOLITICAL UNCERTAINTY: CHALLENGES AND PROSPECTS

The theses present an analysis of Turkey's security policy during the period of active global and regional changes. The main directions of the security policy of the Republic of Turkey are determined: strengthening the defense sector, strengthening the state at the regional level and maintaining positions at the world level. The main global (confrontation of Western and Eastern security concepts, conflict between the Muslim and Christian worlds)

and regional («Kurdish» issue, civil conflicts in neighboring countries, activity of radical Islamists) security challenges are highlighted. It is emphasized that Turkey implements foreign security policy at two levels - global and regional, guided primarily by the protection of its own national interests. In the future, it can be expected that the priority for the Turkish authorities will remain domestic interests, as well as intensification of relations with key global actors (the EU and NATO), expansion of cooperation with Middle Eastern countries, and the search for promising areas of cooperation with new actors.

Key words: Turkey, security policy, geopolitics, national interests, regional conflicts, defense.

Відомості про автора / Information about the Author

Олександр Санін, викладач кафедри соціології та політології факультету політичних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail oleksandr.sanin00@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0007-8738-7314>.

Oleksandr Sanin, Lecturer of the Department of Sociology and Political Science of the Faculty of Political Sciences of the Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail oleksandr.sanin00@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0007-8738-7314>.

© О.Санін
22.05.2025.

Стаття отримана редакцією

